

20

144

ÉSZREVÉTELEK

HONVÉD-SZERVEZÉST

ILLETŐLEG.

IRTA

TÜRR ISTVÁN.

4.

PEST, 1868.

KHÓR ÉS WEIN KÖNYVNYOMDÁJA.

DOROTTYA-UTCZA 14. SZ.

NONVARD-SZERVAJNOST

DE BALLAGI GÉZA

EST. 1881

Észrevételek a honvéd-szervezést illetőleg.

I.

A honvédszervezési törvény a képviselő-ház és felső-ház nagy többsége által elfogadva, a király által szentesítve, törvénynyé vált. Egy utópillanatot vetve mindazon érvekre, melyek ellene és mellette felhozattak a tárgyalás alkalmával, két dolog van, mi különös figyelmet érdemel. Egyik az, hogy még azok is, kiket a törvény egészen ki nem elégitett, elismerték, hogy többet kivánni, miután a birodalom másik fele bele nem egyezett volna, nem lehetett. Második az, hogy a kérdéses törvény, ha szinte nem minden vágnak, nem minden ohajtásnak felel is meg, mégis mint alap nemcsak elfogadható, hanem férfias erélyes akarattal, minden ábrándozástól ment szilárd elhatározottsággal oly védrendszerre fejleszthető, mely a nemzet jövőjére kiszámíthatlan horderejű lehet. A nemzetnek a helyzetet úgy kell venni, mint az valósággal van, nem pedig a mint talán szeretné hogy legyen; mindenek felett meg kell gondolni, mit a karhat; de azt aztán akarni kell az akarat egész erejével.

A nemzetek életében sokszor épen a veszély, a válság percei azok, melyek a legüdvösebb dolgot, a legmesszebb kiható eszmét sugalják neki.

Poroszország ma csaknem azon helyzetben van, mint volt nagy Frigyes idejében. Valamint akkor csaknem minden nemzet követni, másolni igyekezett a porosz taktikai rendszert: úgy ma bámulattal, talán tulságos bámulattal is, lemásolni akarnák a porosz védrendszert.

Pedig Poroszország aligha jött volna valaha a Landwehr-rendszer behozatalának gondolatára, ha a porosz monarchia legválságosabb, legszomorubb percei nem kényszerítik arra, mint egyedüli menekülésre.

I. Napoleon a jeni katastrofa után, a béke egyik feltételéül erőszakolta Poroszországra, hogy hadserege 40,000 embernél többől ne állhasson.

Hol állana ma Poroszország, ha II. Frigyes ragyogó korának katonai traditiója által elvakítva, azt vette volna fejébe: vagy mindent, vagy semmit; vagy állandó nagy hadsereget, vagy semmit?

E helyett a kényszerültség vas hatalma alatt el nem csüggedve, segített magán mint tudott; behozta a Landwehr-rendszert, és már 1813-ban 209 zászlóalj gyalog és 174 lovas-századot számolt hadserege, és Napoleon Elbábóli visszatérte után 300 ezer gyalog, 35 ezer lovassal vett részt a hadjáratban, s megőrizte nagyhatalmi állását, örök bizonyosságául annak, hogy csak az van veszve, ki elcsüggedett.

Tehát félre a recriminációkkal, félre az ábrándokkal!
Mig a törvény csak mint javaslat volt letéve a ház asztalára,

nemcsak joga. de kötelessége is volt mindenkinek, egyesnek mint a sajtónak, róla véleményét megmondani; s mind egyesek, mind a sajtó elégségesen is élt e jogával, megtette bőven kötelességét. Ma, midőn a javaslat a nemzeti képviselőhatározata s a király sanctiója által törvénynyé lett, azt tovább is megtámadni és népszerűtlenné tenni iparkodni, valóban hazafiatlanság volna.

Most a munkára! Nemcsak a nemzet érdeke, de valóban becsülete is igényli, — ha csak Europa nevetségének tárgya nem akar lenni, — hogy holt betű ne maradjon a törvény, hanem hogy következetesen, erélylyel késztülvitessék gyakorlatilag.

Nincs egy percz veszteni való idő sem!

II.

A honvéd-szervezési törvény az alakítandó honvéderőt az ország geográfiai felosztása szerint osztja be; tehát a territorial hadosztályok, dandárok, zászlóaljok stb. elvét állítja fel. Ez a honvérendszer alap-elveinek következménye, és ennek igen sok előnyei vannak.

A honvéd nem fog a laktanya-életre kárhóztatva lenni, mely tagadhatlanul a polgári élet különböző helyzeteihez mért munkától elszoktatja a katonát; a honvéd polgár marad, munkás tagja a társaságnak, s miután évenként, a törvény által kiszabott időn át, katonai kiképezése munkájának eleget tett, a polgári élet foglalkozására szentelheti magát.

A társadalom első láncszeme a család; a családok egyeteme, a község, város, megye fokozatain át fűződve, a haza eszméjében összpontosul.

A tűzhelyhezi ragaszkodás, s a család iránti kegyeletben gyökerezik a hazaszeretet. A magyar nemzetben a patriarchalis viszonyok sokkal szilárdabbak még, mint sok más nyugati nemzeteknél, s e viszonyok befolyása alatt családja s községe dicséretét jutalmul, rozslását büntetésül tekinti, s ezeknek felőle való véleménye egy hűrt pendit meg

keblében, melyre ritkán marad érzéketlen. — E körülmény, a több községek honvédeinek zászlóaljok, dandárokba leendő összevonása alkalmával, hol minden egyes honvéd, mint születése helyének a honvédelemre szánt képviselője fogja magát tekinteni, vetélyt, ingert a kitartásra fog szülni, melyet a nemzet jellemét ismerő tisztok ügyesen felhasználva, előbb a gyakorlati téren, később az ellenség előtt, általa nagy dolgokat mivelhetnek.

Minden katona emlékezik még évtizedek múlva is, melyik csatában ki állott mellette; az együtt kiállott szenvedés, az egymásnak kölcsönösen nyújtott segítség oly egymáshoz ragaszkodást, barátságot szülnék, mely sokszor erősebb, tartósabb a legközelebbi rokoni viszonynál. — Hát még ha azok állanak egy században, zászlóaljban egymás mellett, kiket gyermekkori emlékek, pajtáság már ugyanis összecegatol! E körülmény oly összetartást egymás iránt, s a testület iránt oly önfeláldozást fog teremteni, melyet bármely fegyelem, szigor és parancs által elérni nem lehetne.

Ezen dolog azonban politikailag is fontos, s kellő tapintattal eljárás mellett jó eredményre vezethet. Az ugyanazon, vagy szomszéd helység, megye különböző ajkú fiainak koronkénti közös foglalkozás, közös kötelesség teljesítése végetti összejövede egymás megismerését, eszmecserét eszközöl, s összeszoktatja őket. Míg a polgári életben, ha találkoznak is, alig beszélnek egymással: itt kénytelenségből, szolgálati érintkezésből tenniök kell azt. Magától értetik, hogy a keretnek, a fő- és altisztikarnak, a legnagyobb tapintattal, a helyzet kellő méltánylatával kell eljárniok. A különböző jellemű, hajlamu honvédeket nem mint egy schiess-

vagy stoss-maschinát, mint ez hajdan az osztrák hadseregben divatozott, kell tekinteniök, hanem mint honpolgárokat, kikre a honvédelem szép feladata van bizva, — mint embereket, kiknek jó tulajdonaiból, még gyengeségeikből is hasznot kell tudni huzni a czél elérésére.

III.

Az alakuló honvéd-sereg abban az előnyös helyzetben van, hogy egy közel mult dicső hadi traditiójára mint morális tökére támaszkodhatik. E mult reminiscentiája lehetetlen hogy ne lelkesitse a honvédet; lehetetlen, hogy fel ne emelje szellemét, hogy önbecsérzetet ne öntsön a honvéd-seregbe.

Az 1866-ki hadjárat egyik katonai történetirója következőleg ír a poroszok győzelme okairól: „Azt állítani, hogy a győzelem a vezérek tökéletes hadi működéseinek, vagy a hadsereg 1860-diki organisatiójának, vagy végre a tús-puskák által eszközölt előnyöknek tulajdonítható: egyszerűen képtelenség, sőt a mi több, egészen hibás felfogás. Az igazi német szellem, Észak-Németország szelleme, mely elszántságot, becsület-érzést, s a nemzeti méltóság érzelmét ébresztette fel a keblekben, — ime ez az, a mi győzött. Azon porosz közkatonák közt, kik a csatatéren hősi halált haltak, voltak fiatal tudósok, . . . voltak ügyes kézmivesek, iparosok, kik az emberi tevékenység különböző ágaiban maguknak nevet szereztek; és ki ne látná be, hogy az ily egyénekből összeszervezett hadsereg az önbecsérzet tudatával kell hogy birjon, mely tudat kiválólag felemelte a csapatok szellemét.“

Azonban a legjobb katonai szellem, ámbár fő factora volt mindig és lesz is a győzelemnek: szükség, hogy erélyes, czélszerű kiképzés által emeltessék és sokszoroztassék, ha lehet így kifejezni magamat.

Oda kell törekedni, hogy a honvéd ne valami aféle félig-meddig kiképzett, jól-rosszul begyakorolt, imigy-amugy fegyelemhez szokott nemzetörség-féle valami legyen. Itt katonáról van szó a szó legszorosabb értelmében; katonáról, ki — ha a hazát megtámadás veszélye fenyegetné — a rendes hadsereg mellett megállja a sarat, nemcsak bátorsága, kitartása, szóval szelleme, de a katonai gyakorlatokbani jártassága, kiképzettsége által is.

Az előrelátás a biztonság anyja, mondja helyesen a franczia. Az eshetőségek egyelőre legvalószínűlenebbnek látszó részét sem szabad kihagyni a számitásból. Meglehet, hogy a honvéd-sereg hivatva leend magára hagyva, vagy a rendes hadsereg csekélyebb részével a hon területét, saját tűzhelyét védeni.

Ily szempontnak kell tehát a kiképzésnél irányadóul szolgálni, azért annak nem aféle időtöltésnek kell lennie. Nem szabad megelégednünk azzal, hogy a begyakorlottság félig-meddig hasonlítson csak a kiképzett katonaságéhoz, hanem nemzeti büszkeségünket kell benne keresni, hogy a kiképzés egy correct, következetesen keresztülvitt, bevégzett mű legyen, mely a honvéd magas rendeltetésének megfeleljen.

E czélból a keret összeállításánál, mint a mely az épület alapjául szolgál, a legnagyobb tapintattal kell eljárni. Ha a keret szilárd, erős nem leend, az épület ingadozni fog.

A rendes hadseregnél, hol a katona betanítására, be-

gyakorlására fordítandó idő hosszabb, hol évenként csak bizonyos számú új elem vegyítették a már kiképzett anyag közé, hol a katonai állam gépezetének működése hosszú idő óta foly, szóval hol az épület alapja régen le van rakva nemcsak, hanem az épület berendezve is van, a munka ugyyszólván magától megy.

De az újonnan állítandó honvéd-seregnél a dolog más-ként van. Itt a keretnek nemcsak szakavatottsággal, ernyedetlen kitartással bíró egyénekből, kik a férfi kor egész erélyével bírnak, kell állani, hanem olyanokból, kik az említett megkivántatóságok mellett, az ügy iránti kedvvel és áthatottsággal is bírnak.

IV.

Természetesen e rövid észrevételek határai nem engedik, hogy magát a kiképzést illető részletekbe bocsátkozzam. Csak is mint irányadó, vezető eszmékül kívánok itt pár megjegyzést tenni.

A honvéd-sereg nem parádéra való katonaság, sem ideje nincs elég rá, sem rendeltetésének nem felelne meg, hogy azzá legyen. Ugyanazért gyakorlati szabályzatának egyszerű rövid, s csak is a háborura szükséges dolgokat kell tartalmazni.

A ki csak egyetlen hadjáratban részt vett, és a dolgok menetét figyelemmel, reflexióval kísérte, látta, hogy minden európai hadsereg reglementjei telvék oly dolgok halmazával, mik az ellenség előtt sohasem fogatosítottak.

Erre azt szokták felelni a routine emberei, hogy azok praeparatív előkészítő szabályok, melyek a katonát beletörlik, beleszoktatják a gyakorlatokba. Meglehet; de akkor meg kell vallani, hogy az előkészítő szabályzatok több időt, fáradságot vesznek igénybe, mint a dolog lényegesebb része.

Annyit mindenesetre meg lehetne, s meg is kellene tenni, hogy a reglement tartalmát osztályozni, classificálni

kellene, megnevezvén, melyek az előkészítő, melyek a paradera való, s melyek az ellenség előtt szorosán megkívánható dolgok, hogy a katona és tisztje tudhassa, melyekre kell főleg a sulyt fektetni.

Mindezek nem új dolgok, a régi időtől fogva tekintélyes katonai egyéniségek emelték fel szavukat e tárgyban, azonban meg kell vallani, hogy mindez ideig nem sok sikerrel. Már az első császárság egyik kitűnő marschallja Gouvion St. Cyr, kinek az Európát fenekestől felforgató hadjáratokbani tapasztalások nem hiányoztak, mondja: „Mais que m'importent vos exercices de parade, et qu' ont-ils commun avec la guerre“ (Mi szükségem nekem a ti parade-gyakorlataitokra, s mit tartoznak azok a háborura).

Bár mint gondolkozzék is azonban valaki e tárgyban, a honvéd-sereg kiképezésénél az idő kevés és drága, azért a munkát ahhoz képest kell beosztani. Mindenesetre sokkal jobban fogjuk tenni, ha a parádé dolgok helyett torna-gyakorlatokkal, a 16 éves ifjukat vasárnaponként a falukban, az iskolába járókat szintén pedig a sétájukban katonai mozgalmakkal is előztetjük meg, vagy kötjük össze a honvédek katonai kiképezését. A leendő honvéd-ujoncok nagy része a földmivelő osztályból fog kikerülni, mely osztály embereinek foglalkozásuk következtében izmai megedződnek, de egyszersmind merevekké válnak. Ha tehát ügyesen választott torna-gyakorlatokkal izmaikat hajlékonyabbakká, s az egész embert ügyesebbé teszszük, ez által igen könnyíteni fogjuk a gyakorlatokban való kiképzést; ez mindenesetre a leghatha-

tósabb mód leend a katonát beletörni, beleszoktatni új helyzetébe. *)

Az osztrák hadseregben a katona kiképzése a régi időtől fogva mindig ugyanazon modoru maradt. A katona intellectualitását számba sem vették, s épen azért csak a massa, csak a mechanismus, és nem az individuum képződött. Ennek a következése az volt, hogy mihelyt a tiszt átnézése, felügyelete, közvetlen vezénylete nem volt eszközölhető, a mi átmetezett helyiségen (durchschnittene Terrain) mindig megtörtént, a magára hagyott katona nem bírta magát tájékozni, nem volt önállósága, és rendszeren elszéledt.

A mit ott nem tettek, mert nem is tehettek, mert ha magyarázat által akartak volna is hatni értelmiségére, ez olyanven történendett, melyet a katona nem értett: azt nekünk elhanyagolni nem szabad, a katona intellectualitását fejleszteni kell, megmagyarázván neki nemcsak a dolgot, de a dolognak okát és hasznavételét is. Így lehet csak reményleni, hogy a honvéd kedvvel és haszonnal fog tanulni; így fogunk nemcsak értelmes katonát, de honpolgárt is nevelni egyuttal. **)

---

*) A porosz hadseregben az 1864. okt. 21-én kelt kir. rendelet értelmében, minden évben bizonyos számu altisztek és tisztek küldetnek a Berlinben 1847-ben az ezredekbe tanítókul (instructeurs) szánt egyének kiképzésére fordított központi torna-intézetbe (Gymnastische Central-Institut).

**) Nehogy azt higye valaki, hogy a katona értelmi fejlesztését illetőleg valami gyakorlatilag kivihetetlen dolgot ajánlok, és a mi csak a pium desideriumok sorába tartozhatik: jónak látom közölni a porosz hadseregben régi időtől fogva gyakorlatban fennálló zászlóalj- és ezred-iskolát illető pár sort. „Minden zászlóaljban, vagy a körülményekhez képest ezredben, iskola van felállítva, melyben a katonát az altiszti fog-

Egyébiránt az 50-es és 60-as évek gazdagok voltak hadi eseményekben. Köteteket irtak minden e háborukban részt vett államok katonai szervezetének, katonai képzettségének jó és rossz oldalairól. Igyekezzünk az ezen hadjáratok tapasztalataiból kivont, s az újabb hadviselés szelleméhez mért elveket érvényre emelni.

---

lalkozásra készítik elő, de egyszersmind itt a régibb altisztek oktatást nyernek, s előkészítettnek polgári hivatalokra, ha kedvük tartja. — Az oktatás áll: írás, olvasás, számvetés, helyesírás, s rapportok készítése, az ország történetana és geografiából. Ezen iskolák télen tartatnak, minden héten 8—12 óra fordittatik rá.“ — Ezt a honvédségre is lehetne télen át alkalmazni.

V.

Az alakulandó honvédseregnél hiányozni fog a tüzérség, utász-, hidász-csapatok stb., szóval a technikai osztály. Ez mindenesetre hiány. Azonban ezen az alakítás kezdetén segíteni nem lehetett; nem lehetett pedig azért, mert a megkivántató egyénnel nem birunk. Mindenki, még ha nem katona is, tudja és belátja, hogy ezen csapatok kereténél nemcsak a tisztek, de az altisztek is tudományos képzettséggel, alapos szakavatottsággal kell hogy birjanak, mely szakképzettséget — még ha valaki az arra előkészítő tudományok birtokában van is — a fent nevezett csapatok specialis iskoláiban huzamosabb ideig való tanulás által szerezhethi meg. Erre pedig idő kell.

Azt mondhatná valaki, hogy 48-ban is voltak tüzéreink. De nem kell felejteni, hogy 48-ban az akkori osztrák rendes seregből kaptunk kész, kiképzett tiszteket, altiszteket és katonákat, és valóban nem lehet elég elismeréssel, elég bámulattal viseltetnünk ezen férfiak iránt, kiknek akadályt, nehézséget nem ismerő kitartása csodával határos dolgot

nivelt, midőn oly kevés idő alatt egészen új anyagból nemcsak szervezni, nemcsak az ellenség előtt legszükségesebbekre betanítani, begyakorolni tudták tüzéiket, hanem ezen új csapatokkal, kiknek bátorsággal, önfeláldozással kellett pótolni azt, mi a kiképzettségéből hiányzott, — az osztrák tüzérség ellen nem egy csatában sikerrel és dicsőséggel küzdöttek.

Azonban a veszély perceiben oly fegyverrel védi magát az ember, a milyennel bír.

De egészen más dolog az, midőn a jövő számára szervezendő honvéd hadsereg azon osztályának, melyet a francia armée savante — tudományos fegyvernemnek — nevez, alapját akarjuk megvetni. Itt jóakarat, kevés vagy hiányos kiképzettséggel párosulva, nem elég. A rendes állandó hadseregből jelenleg nem várhatunk egyéneket, mert nem adhat, magának is szüksége levén rájuk, és alig található ott is magyar.

A régibb időben a tudományos fölfedezések csak mint segédeszközök hosszabb időközönként jelentek meg. Maga I. Napoleon meglegedett azt ajánlani, hogy csak minden tíz évben kell megváltoztatni a taktikát, s meglepni valami újjal az ellenséget. Ma a tudományos fölfedezések bámulatos gyorsasággal követik egymást, s többé nem mint segédeszközök, hanem mint főtényezői a háborúnak lépnek fel, úgy hogy még a tudományos fegyvernemekhez hosszabb idő óta tartozó egyéneknek is folytonos szorgalom kell, hogy a tudomány színvonalán maradni bírjanak.

Azonban ha jelenleg hiányzik a kellő anyag, melyből a honvéd sereg ezen osztályát szervezhetnők, ebből nem az következik, hogy tehát mondjunk le róla a jövőre nézve is.

Az ifjuságnak épen ösztönül kell hogy szolgáljon e körülmény, hogy magát kiképezze mind azon tudományokban, melyek e pályára előkészítenék. — Az olasz hadseregbe évenként több, saját szorgalmuk, saját költségükön magukat kiképzett egyének lépnek a tüzérség- és különösen a geniekarhoz. — Menabrea tábornok, jelenleg olaszországi minister-elnök s az olasz hadsereg geniekarának főnöke, mint ilyen önkéntes lépett a hadseregbe.

Eddig a magyar ifjuság a jogi pályára szánta magát tömegesen; és ezt ha helyeselni nem is, de legalább érteni lehetett. Miért ment volna a polytechnikumba, miután ipar, vállalatok, közlekedés bölcsőjükben szenderegtek, úgy hogy ki képzettségéhez mért állomást nem talált volna, az osztr. hadseregben pedig ha szolgálni akart is, a lovassági vagy gyalogsági fegyvernemeket választotta, az utóbbi időben pedig azt is csak kénytelenségből.

Most a katonai szolgálat általános kötelezettség. Lesz honvéd-sereg, mely hogy a világ bármelyik hadseregénél ne álljon alább, nemzeti biztonságot kell benne keresni. Képezze magát az ifjuság e pályára is, miután az erre megkívántató tudományok, az ipar fejlődöttével, vállalatok életbe léptével, a polgári pályán is szükségesek. És ha az ifjuság az eddiginél más irányt választand önképzésére nézve, lesz kellő anyag,

melyből tüzér- s más technikai csapatokat lehet szervezni. A magyar ifjuság mindazon kellékekkel bir, melyekkel bármely más nemzet fia, csak akarat, szorgalom — s a dolog menni fog.

A porosz hadseregben az 1860. okt. 1-én kelt hadügy-ministeri körrendelet erejénél fogva, következő feltételek kívántatnak azon katonától, ki a porte-épée-fähnrich (altiszti állomások felső fokozata) állomásra pályázni s a vizsgát letenni akarja:

1. Bizonyítvánnyal birni, hogy jó előmenetellel tanult, s hogy valamely gymnasium felső osztályába, vagy valamely professionalis intézet első osztályába járt.

2. Tudni a német, latin, francia nyelveket, matematikát, történet-tant, geografiát és rajzolás.

Természetesen a mit az europai continensen a közmivelődés legmagasabb fokán álló német nemzettől kívánni lehet, azt nálunk akarni a lehetetlenségek sorába tartoznék. Csak is azért említettem itten meg, hogy lássuk, mily fokán áll más nemzeteknél a katonai képzettség és a közmiveltség emelkedettsége, s főleg általános terjedtsége mily követelésekre jogosithatja a nemzet kormányát, és hogy mi is igyekezzünk népnevelésünknek oly lendületet adni, hogy nálunk is lehetővé legyen legalább megközelítőleg az eféle dolog; másrészről az ifjuságnak intő, buzdító követésre való például szolgáljon.

Az intellectualis felsőség az, melyre törekedni kell az ipar, kereskedés, vállalatok és katonaságnál; a közmivelődés

suprematiája az, mely által foghat megfelelni a magyar nemzet a Duna völgyét lakó nemzetiségek közti missiójának; ebben fekszik jövője biztosítékának titka. In hoc signo vinces.

Addig is azonban a szakosztályok fokonzintú felállítást eszközölni kell.

Ezen szakosztályok felállíthatását a kormány erélyesen segíthetné elő az által, ha a rendes hadseregből kilépett alkalmas altiszteknek, vagy oly önkéntes egyéneknek, kik magukat a szakosztályokban igényelt állomásokra kiképezték, a honvéd-seregben töltött bizonyos számú évi szolgálat után állomást biztosítana távirat-, vasút-, postahivataloknál stb., és ezt ki kellene terjeszteni a gyalogság és lovasságra is, annyira legalább, hogy minden zászlóaljnál és lovas századnál néhány ily altiszt legyen, és e cél elérésére a megyék, városok, községek is segédkezet nyújthatnának a kormánynak. E körülmény sokat tehetne egy szilárd, szakértő keret képezésére, melyre főleg kezdetben a legnagyobb gondot kell fordítani.

Csaknem minden európai rendes hadseregnél szokásban van a gyalogságtól bizonyos számú tisztet, altisztet és katonákat küldeni évenként a tüzérséghez és pionirokhoz. A tüzérséghez részint azért, hogy arra az esetre, ha a csata folyama alatt az ütegek emberekben nagyobb veszteséget szenvednek, a gyalogságból lehessen találni ágyúval bánni tudó egyéneket; részint azért, hogy az ellenségtől elvett ágyúkat rögtön lehessen az ellenség ellen fordítani, találkozáskor a gyalogságnál a tüzérséghez értő egyének. A pionirokhoz

azért, hogy a földerősítési stb. munkákban gyakoroltassanak. Így p. a porosz hadseregben minden zászlóalj egy tisztet és négy altisztet küld a tüzérséghez, évenként 14 napi szolgálatra, kik télen át zászlóaljuk kisebb-nagyobb számu embereit oktatják a szolgálat ezen nemében. A pionirokhoz minden hadtest 8 tisztet és 32 altisztet ad nyolcz héten át tartó gyakorlatra. Radeckzy ideje alatt az osztrák seregben is történt ily oktatás. Ezen szokást a honvédeknél is be kellene hozni, legalább azon helyeken, hol a rendes seregből tüzér- vagy pionir-csapatok állomásoznak. Így fokonként előkészítvén szakosztályt, keretet és a szükséges anyagot is egyszersmind, rövid időn lehetne miből összeállítani a tüzér- és más technikai csapatokat. *)

Az europai politikai viszonyok olyanok, hogy a béke fentarthatása biztonságát, még ha minden állam utógondolat nélkül akarná is azt, nem nyújthatják; annyi gyú-anyag van a politikai láthatár több pontjain felhalmozva, hogy a véletlenség egy szikrája kell, hogy talán fél Europa lángba boruljon. Ezt nemcsak a kormányok, de a közvélemény is érzi, melyet a békét szünetlenül kürtölő távirdai és hirlapi czikkek, politikai okoskodások megnyugtanni nem birnak. Már maga az europai nagyhatalmak hadseregeinek a legfelsőbb megerőkődésig való felcsigázása, a jelen helyzetbeni tovább maradás lehetlenné teszi. A hadseregekre s hadi műszerekre fordított kiadás oly roppant, s a jelenlegi fegyveres béke bizonytalan-

---

*) A pionir — utász — kart könnyen lehetne szervezni az által, hogy a megyebeli mérnökök alá sorozzuk az ács-, molnár-, halász- és hajós-mesterségbeli honvédeket.

sága által okozott, egész alapjáig ható megzavarása az ipar, kereskedés stbnek oly válságos, hogy még egy szerencsétlen kimenetelű hadjárat is nem lehet rontóbb hatása a jelenlegi helyzetnél. Az általános béke, vagy a mint némely — magukat szabadelvűknek hívó — politikusok naivul kifejezik: a háboru eltörlése, már ha magában nem is utopia, az Oceanon innen és túl követett politika által bizonyosan azzá lesz, — nemcsak, hanem ábrándozássá lesz még a neutralitásnak előre való meghatározni akarása is. Ugyanazért minden állam kormányának véderejét oly alapra kell fektetni, ugy kell berendezni, hogy a status bármily véletlen eset, bármily veszély esetére biztosítva legyen. Biztosítva legyen nemcsak az első sorban küzdendő rendes hadsereg száma, harcokésztsége és minden szükségesekkel ellátása, de egyzersmind ennek oldala mellett egy tekintélyes nemzeti véd-erő által.

Az, a mi Poroszországnak az utóbbi hadjáratban kiszámíthatlan morális erőt s bátorságot adott, az azon tudat volt, hogy ha még rendes hadseregét szerencsétlenség, megveretés érne is, ennek háta mögött egy Landwehr, rendezett erővel birt, melynek működési pályája tulajdonképen akkor kezdődött volna, ha az ellenség a haza földére lép; a tudat, hogy még a rendes hadsereg megveretésével nincs minden veszve, nem engedte volna az elcsüggedést, nem a morális lehangoltságot. A mit Clausevitz a hadseregekre értve mond: „Der Sieg besteht im Todtschlagen nicht der physischen, aber der moralischen Kräfte des Feindes“ — áll a nemzetek és államokra nézve is. Csak azon állam nézhet bizton a jövővel

szembe, melyet egy megveretés harczképtelenné nem tesz, mely még ez által moraliter megsemmisülve nincs, miután egy tekintélyes nemzeti véderőre még mindig számíthat. — Hogy tehát a honvéd-rendszer ily célnak megfelelő erővé fejlesztessék, ránk nézve ugy mint az összes monarchiára nézve elutasíthatlan szükségesség.

A honvéd-szervezés szilárd alapra fektetése, a gyakorlatbani komoly keresztülvitele tehát egyik criteriuma leendő a nemzet életrealóságának, biztosítéka jövőjének; melyet ha elhanyagolnánk, vagy félig-meddig hoznánk létre: azonkívül hogy keservesen lakolhatnánk érte, még csak mentességünk sem lenne, miután a mulasztási vagy hanyagsági hibát egészen magunkban, és csak is magunkban kellene keresnünk.

PALLANZA, septemberben 1868.

Türr István.

307

Dr BALLAGI GÉZA.

THE ISRAEL

